

1902-ben, a 80. születésnapján volt tanítványai, barátai és a kint élő magyarok bankettet rendeztek tiszteletére. Ott volt az argentin vezérkar, köztük a későbbi elnök Uriburu tábornok is.

1903. A születésnap ünnepségre egy, akkor Buenos Airesben időző cigányzenekart vittek el hozzá, s a rég hallott dallamok szárnyán lelke hazaszállt Erdélybe. Czetz János életében először könnyezett.

1904. augusztus 24-én érkezett utolsó levele Kuszko Istvánhoz.

1904. szeptember 5-én rövid szenvedés után, tüdőgyulladásban halt meg. A sok vándorlás, viszontagság, hontalanság után végére hazatért.

1904. szeptember 6-án teljes katonai pompával temették el Buenos Aires-i Recoleta temetőben a Rosas-család sírboltjába. Ravatalát a magyar és az argentin kitüntetései ékesítették, a Colegio Militar de la Nacion növendékei álltak díszőrséget. A gyászmenetben Riechieri tábornok, hadügyminiszter vezetésével részt vettek Buenos Aires helyőrségének parancsnokai. Az ágyútalpra helyezett koporsót három díszszázad kísérte. A katonazenekar gyászindulókat játszott. Halotti párnája - kívánsága szerint - magyar földdel volt megtöltve. Sírba helyezésekor díszlövésekkel adták meg az utolsó tiszteletet.

1969. Az általa alapított Militar de la Nacion száz éves évfordulóján az intézet Czetz János honvéd tábornok, argentin ezredes hamvait felvette a sírból és El Palomárba szállította. Ott, az újonnan felszentelt kápolnában helyezték örök nyugalomra.

Argentínában lovasszobra áll, a katonai múzeumban részletes ismertetés található életpályájáról, a hősöknek emelt falban pedig emléktábla hirdeti nevét, érdemeit.

Budapesten a III. kerületben utcát és közt neveztek el róla. A Czetz János utca 2. sz. ház falán emléktábla van a következő felirattal:

„Czetz János 1822-1904

1848-49-ben honvéd tábornok és az erdélyi hadsereg tábornoki főnöke. Bem oldalán küzdött végig az erdélyi hadjáratot és különösen a piski győzelemben játszott kiemelkedő szerepet.

A világosi fegyverletétel után Argentínába emigrált, ahol megszervezte és éveken át igazgatta Argentína első katonai akadémiáját „

Szülőföldjén Erdélyben, Gidófalván az 1200-as években épült gótikus, erődfallal körbevett templom kertjében áll a tiszteletére emelt kopjafa. A polgármesteri épület falán márványtábla és fémről készült dombormű emlékeztet a falu szülöttjére, az 1848-as szabadságharc tábornokára.

Dr. Sasi Nagy Istvánné sz. Betegh Klarissza

Úri koldus

Ilyen is van? Sajnos különösen a Főváros szívében lévő bérházak valamikori luxus lakásaiban. Ezek a koldusok valamennyien tehetetlen, öreg emberek, főleg egyedül élő öreg nénikék. Ők nem állnak ki az utcasarokra, az aluljárók forgatagában nem nyújtják remegő, ráncos kezüket, inkább éhen halnak, pedig lenne lehetőségük az elviselhetőbb életre.

Az én kedves Erzsike néni ismerősömnek is.

A kétszoba hallos, összkomfortos lakásának ablakai, tágas erkélye a József Attila utcáról az Erzsébet térre nyílt, de legalább 20 éve már csak hajnalonként, mert az utcán - és a téren a távolsági autóbusz állomásról - olyan benzingöz árad, hogy a tér senyvedő fáiról a szívós verebek is elmenekültek.

Erzsike néni maradt. (Nem tudom, hogy a környéken hányad magával.) De milyen áron?! Az öregségi nyugdíj csak arra elég, hogy a tejet, kenyérkét, s a legszükségesebb tisztálkodási szereket megvegye.

A lakás havi rezsije négyezerhatszáz forint. De azért volt fűtés, a konyhában gázrezsó, a csillárban ragyogtak az égők, a telefont is felvette, ez év január végéig.... Amikor hiába tárcsáztam, rossz sejtelmekkel szaladtam a lakására. Dörömbölésre, nagykabátban nyitott ajtót.

- Már vártam - mosolygott rám szokott kedvességével. No jöjjön. Főzöm a teát...
- De hát mi történt drága Erzsike néni?
- Jaj lelkem. Hát ami mostanában még a proli lakóknál is megesik. Kikapcsoltak! És - tárta szét karját - jogosan, hiszen fél éve nem tudtam fizetni a számlákat. Ugyanis a múlt nyáron az utolsó nyakláncomat is pénzzé tettem. Már csak a karikagyűrűm és a fülbevalóm van, de ezt ha megfagyok sem adom, mert szegény jó férjem forogna a sírjában.
- Jaj! Drága Erzsike néni ! Hiszen aranyak nélkül is meg lehetne oldani a dolgot.
- Hogyan ?
- Elcserélné a lakást egy garzonra.
- Megőrült?! S hová tenném a gyönyörű bútoraimat, szőnyegeimet, meg mi
- Eladná és nem nyomorogna, hanem öreg napjain....
- Várjon! - szakított félbe - felteszem a tea vizet, mert egy kis spiritusz főzöm még akad. Na...-rakta fel a teás kannát és felém fordult: Maga, mint országot járó újságíró, ahogy mesélte, költözött annyit, mint a vándorcigányok. De én 64 éve itt élek ebben a lakásban, s ha reggel nem tudnék kinézni az Erzsébet térre, meg is halnék...
- Akkor adja ki albérletbe a lakást, amiért biztosan kapna 80-100 ezer forintot s kegyed meg ellenne a cseléd szobában.
- Maga megőrült! - kapta le a teáskannát s csészék után nézve kesergős nevetéssel mondta: Aztán egész nap nézném az udvart, mi? Amíg meg nem hülyülnek. Abban a kis lukban akkor sem tartottam cselédet, amikor a banktisztviselő férjem után lett volna módom rá. Tehetetlenül toporogtam, majd asztalhoz ülve, szóltanul szürcsölgettem a nénike illatos teáját, ami mellől nem hiányzott a maga készíttette aprósütemény sem.
- És maga? - nézett biztatóan rám - Készül az új regénye? Mert csak beszél róla, de én olvasni szeretném...
- Mikor? Hogyan? Drága nénikém? Hiszen ha ezt a telet valahogy átvészeli is, de tavasz, nyár után jön az újabb megpróbáltatás.
- Ne féltsen engem firkász úr - nevetett, mintha a legtökéletesebb lenne sanyarú élete körül minden - Két bundám van. Az egyiket eladom s lesz annyi pénzem, hogyha beáll a tél, beülhetek a sarki presszóba teázni, trécselni délutánonként a barátnőimmal, akik hasonló cipőben járnak, mint én, de ők sem adják fel. Aztán korán este bebújok a dunyha alá és álmodozom másnap délig.., szép Fővárosunkról.
- Se tévé, se rádió...?
- Téved. Egy kis zsebrádióm még van. Aztán egy egy elemet csak tudok majd venni.
- Javíthatatlan.
- Hát ... beismerem. 84 éves korban, az ilyen olyan nyavalyáimat is latolva ez már nem megy. De bármilyen keserves körülmények között élek is, azt még szeretném megérni, hogy egy reggel, ha kinézek a térre, ott látom majd az új Nemzeti Színház gyönyörű épületét... s utána - csuklik el a hangja - kivihetnek szegény megboldogult férjem mellé...

Nem érte meg. Azt még látta, hogy Budapesten az Erzsébet téren elkezdtek - a régen áhított új Nemzeti Szentély - alapjait ásni...

Erzsike nénit 1997. szeptember 16-án kísértük ki a temetőbe.

Fájdalom! De aranyos öreg barátnőm elvesztésénél is fájdalmasabb, hogy szeretett Hazánk imádott fővárosában, nem Ő volt az utolsó úri koldus...

Dávid József

AZ ERDÉLYI ÖRMÉNY VÁROSOK JOGI STÁTUSZÁNAK ALAKULÁSA
(Elhangzott a Fővárosi Örmény Klub 1998. július 16-án tartott rendezvényén)